

GAIRĖS (REKOMENDACIJOS) LIETUVIŲ GESTŲ KALBOS ĮSTATYMIUI

Užsakovas: Lietuvių gestų kalbos vertimo centras

Rengėjas: Lietuvos kurčiųjų draugija (Kęstutis Vaišnora, Martyna Balčiūnaitė, Marija Židonienė)

Teksto ir kalbos redaktorius: MB „Vertimai Jums“

Maketuotojas: Justina Vertelkaitė

Tikslas – parengti gaires (rekomendacijas) naujam teisės aktui – Lietuvių gestų kalbos įstatymui.

Atlikus gestų kalbos statuso, vartojimo ir gestų kalbos vertimo paslaugų teikimo teisinio reguliavimo Lietuvoje ir Europos Sąjungos (toliau – ES) šalyse (ne mažiau kaip 3 ES šalyse) analizę, pateiktos pagrindinės išvados ir priežastys, kodėl reikalingas naujas teisės aktas – Lietuvių gestų kalbos įstatymas:

- Nors Lietuvoje gestų kalba yra pripažinta gimtąja kurčiųjų kalba, dabartinis jos teisinis statusas yra nepakankamas, neatitinka šiuolaikinio požiūrio į gestų kalbą, nesiekia saugoti lietuvių gestų kalbos ir skatinti jos vartojimo. Esamas lietuvių gestų kalbos statusas neužtikrina konkrečių teisių kurtiesiems bei nenurodo valstybės įsipareigojimų, nesiekia saugoti ir puoselėti kurčiųjų kultūros, neapibrėžia kurčiųjų kaip kalbinės ir kultūrinės grupės / mažumos;
- Įstatymai Lietuvoje nesuteikia viešajam sektoriui ir teismams konkrečių pareigų užtikrinti kurčiųjų asmenų teisę vartoti lietuvių gestų kalbą;
- Atsižvelgiant į JTO Neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) 2, 9, 21, 24 ir 30 straipsnius (*toliau rekomendacijose pateikiami paaiškinimai*), yra aišku, kad Lietuva, kaip Konvenciją ratifikavusi valstybė narė, privalo ne tik užtikrinti prieinamumą kurtiesiems per lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, o tam Lietuvoje skiriama daug dėmesio, bet ir įgyvendinti minėtus Konvencijos straipsnius;
- Viena iš kurčiųjų prigimtinių teisių yra įgyti ir galėti išreikšti save gestų kalba. Prigimtinė teisė bendrąja prasme – tai individo prigimtinių galimybių, kurios garantuoja jo žmogiškąjį orumą socialinio gyvenimo srityse. Teisė įgyti lietuvių gestų kalbą nėra reglamentuojama įstatymuose, todėl ir praktikoje nėra numatyta konkrečių pareigų institucijoms, kurios tinkamai užtikrintų kurčiųjų vaikų prigimtines teises įgyti gestų kalbą. Be to, gestų kalbos vartotojai teisiškai ir praktiškai suprantami tik kaip kurtieji ar asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja lietuvių gestų kalbą;
- Lietuvoje teisės vartoti lietuvių gestų kalbą yra tik iš dalies apibrėžtos sektoriniuose įstatymuose. Būtent teisinė analizė ir parodė, kad Lietuva neužtikrina pačios kalbos – lietuvių gestų kalbos – tinkamo teisinio statuso, konkrečių teisių, o daugiau dėmesio skiria prieinamumui per vertimo paslaugas.
- Lietuvoje tik keletas įstatymų suteikia konkrečias teises vartoti lietuvių gestų kalbą, todėl pildyti kitus įstatymus gestų kalbos vartotojų teisėmis būtų neefektyvu bei neužtikrintų šių teisių tinkamo įgyvendinimo; atskiras teisės aktas – Lietuvių gestų kalbos įstatymas – tinkamiausias teisėkūros būdas, kuriuo būtų galima visapusiškai sureguliuoti kitus teisės aktus, susijusius su lietuvių gestų kalbos vartojimu, šios kalbos vartotojų teisėmis; tai iš esmės padėtų efektyviai spręsti įvardytas analizėje ir išvadose problemas.
- Priežastys, dėl ko reikia įstatymo: Lietuvių gestų kalbos įstatymas pripažintų lietuvių gestų kalbą kaip Lietuvos kalbą ir apsaugotų lietuvių gestų kalbos vartotojų teises įgyti ir vartoti savo gimtąją kalbą.

Darbo grupė, remiantis atlikta analize ir išvadamis dėl gestų kalbos statuso ir gestų kalbos vartojimo reglamentavimo Lietuvos Respublikoje ir ES šalyse, teikia gaires dėl galimo atskiro naujo teisės akto – Lietuvių gestų kalbos įstatymo. Daroma prielaida, kad kartu su šiuo metu veikiančiomis praktinėmis priemonėmis, prasmingai konsultuojantis su kurčiųjų bendruomene, galima įtvirtinti šiuolaikišką Lietuvių gestų kalbos įstatymą, kuriame būtų:

- Pripažinta lietuvių gestų kalbą – kaip Lietuvos kalba, suteikiant lietuvių gestų kalbai visavertės ir nepriklausomos kalbos statusą, taip būtų keliamas lietuvių gestų kalbos prestižas ir keičiamas stereotipinis požiūris į gestų kalbą, kuri dabar dažniausiai suvokiama tik kaip neįgaliųjų komunikacijos priemonė, o ne visavertė kalba;
- Skatinamas lietuvių gestų kalbos vartojimas;
- Skatinami lietuvių gestų kalbos tyrimai, norminimas bei mokymas;
- Užtikrinamas lietuvių gestų kalbos saugojimas;
- Praplečiamas lietuvių gestų kalbos vartotojų apibrėžimas;
- Užtikrintos kalbinės teisės kurtiesiems ar asmenims, turintiems klausos negalią, kurie vartoja lietuvių gestų kalbą:
  1. teisė įgyti lietuvių gestų kalbą;
  2. teisė gauti švietimą lietuvių gestų kalba;
  3. teisė vartoti lietuvių gestų kalbą viešajame ir privačiame sektoriuose bei teisiniuose procesuose (viešajam sektoriui ir teismams numatytos pareigos), gaunant nemokamas (LR valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas) lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, kurios yra atliekamos kompetentingų ir akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.
- Puoselėjama kurčiųjų bendruomenės kultūra;
- Įsteigta Lietuvių gestų kalbos taryba;
- Vykdoma lietuvių gestų kalbos teisės akto stebėseną ir įgyvendinimas.

Taip Lietuva galėtų tapti pavyzdine valstybe kitoms Europos Sąjungos valstybėms, kaip šalis, kurioje yra gerbiama ir puoselėjama prigimtinė teisė į kalbą, pripažįstama kultūrinė ir kalbinė grupė / mažuma, jos identitetas bei užtikrinamos pilietinės teisės. Pavyzdine todėl, kad kiekvienoje valstybėje egzistuoja skirtingas teisinis reguliavimas, politinė situacija, priimant tokius teisės aktus, todėl teikiant gaires (rekomendacijas) ir jas įtvirtinus teisės aktuose remiantis geriausiais pavyzdžiais, Lietuva turi galimybę tapti pavyzdine valstybe. Siūlomos Lietuvių gestų kalbos įstatymo nuostatos teisės akto kūrimo procese, kurios gali būti keičiamos ar pildomos pagal specialistų, ministerijų, institucijų ar kitų suinteresuotų grupių atskiras rekomendacijas.

Atkreipiame dėmesį, kad rekomendacijose vartojama formuluotė „**kurtieji lietuvių gestų kalbos vartotojai ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja lietuvių gestų kalbą**“, nes Lietuvoje vyrauja medicininis požiūris į kurtumą. Užsienio šalyse į sąvoką „kurčiasis“ įtraukiami ir asmenys, turintys klausos negalią (neprigirdintys, apkurte, kochlearinių implantų naudotojai), kurie vartoja gestų kalbą bei turi kurčiųjų identitetą, tapatina save su kurčiųjų kultūra ir bendruomene. Siūlomose įstatymo nuostatose rizikinga radikaliai keisti šį požiūrį, **naudojant sąvoką „tik kurtieji lietuvių gestų kalbos vartotojai“**, nes yra asmenų, turinčių klausos negalią, kurie vertina save iš medicininės perspektyvos, nors tapatina save su kurčiųjų bendruomene ir kultūra, tačiau savęs neidentifikuoja kaip kurčio asmens. Todėl iškyla rizika, kad bus manoma, jog šis įstatymas skirtas tik asmenims, kurie yra kurtieji iš medicininės perspektyvos. Keičiant tokią nuostatą, įgyvendinant įstatymą, reikia skatinti pozityvų požiūrį ir švietimą apie buvimą kurčiuoju ne iš medicininės perspektyvos.

Gairės (rekomendacijos) Lietuvių gestų kalbos įstatymui:

BENDROSIOS NUOSTATOS	
<ul style="list-style-type: none"> • lietuvių gestų kalba yra pripažinta kaip nepriklausoma, visavertė Lietuvos kalba; • skatinamas lietuvių gestų kalbos vartojimas; • užtikrinamas lietuvių gestų kalbos saugojimas ir puoselėjimas; • praplečiamas lietuvių gestų kalbos vartotojų apibrėžimas; 	
REKOMENDACIJA 1	
<p>Lietuvių gestų kalba – oficialiai pripažįstama kaip kalba, savarankiška, visavertė, nepriklausoma Lietuvos kalba.</p>	
JTO Neįgaliųjų teisių konvencija	<p>2 straipsnis Apibrėžtys <i>kalba – šnekamoji ir gestų kalba, taip pat kitos ne šnekamosios kalbos formos;</i></p> <p>21 straipsnis Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę, galimybė gauti informaciją</p> <p><i>Valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi visų atitinkamų priemonių, skirtų užtikrinti, kad neįgalieji galėtų naudotis saviraiškos laisve ir laisve reikšti savo nuomonę, įskaitant laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas lygiai su kitais asmenimis, visomis pasirinktomis bendravimo priemonėmis, apibrėžtomis šios Konvencijos 2 straipsnyje, įskaitant:</i></p> <p><i>e) gestų kalbos pripažinimą ir vartojimo skatinimą.</i></p>
Užsienio teisinė praktika	<p>Suomijoje: Gestų kalbos įstatymo (359/2015) 1 straipsnis nurodo, kad <i>gestų kalba šiame įstatyme reiškia suomių gestų kalba ir Suomijos švedų gestų kalba</i>. Įstatymas aiškiai įvardija gestų kalbų pavadinimus,</p>

	<p>taip pripažindamas abi gestų kalbas Suomijoje ir toliau nurodo su jomis susijusias teises bei pareigas.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymo 3(1) straipsnis pripažįsta airių gestų kalbos vartotojų <i>teisę vartoti airių gestų kalbą</i> kaip savo kalbą ir atitinkamą pareigą visoms viešosioms įstaigoms suteikti airių gestų kalbos vartotojams nemokamą vertimą žodžiu, kai jie siekia gauti įstatymų nustatytas teises ir paslaugas. Įstatymas aiškiai nurodo su airių gestų kalba susijusias teises ir pareigas.</p> <p>Švedijos kalbos įstatymas 2009:600. Pirmas įstatymo straipsnis nurodo, kad įstatyme yra nurodytos nuostatos dėl švedų kalbos, nacionalinių mažumų kalbų ir <i>švedų gestų kalbos</i>. Pagal įstatymo 1 straipsnio formuluotę, gestų kalba yra lygi kitoms šalies mažumų kalboms. Įstatymas aiškiai įvardija gestų kalbos pavadinimą ir toliau nurodo su kalba susijusias teises ir pareigas.</p>
Praktinis poveikis	<p>Patvirtinus šią nuostatą, mūsų valstybė pripažįsta, kad lietuvių gestų kalba – lygiavertė, nepriklausoma, savarankiška Lietuvos kalba¹, bei įtvirtina lietuvių gestų kalbos prestižą. Nuostata įgyvendina JTO Neįgaliųjų teisių konvencijos įsipareigojimą pripažinti gestų kalbą ir kitų tarptautinių dokumentų, kurie pateikti analizėje, vertybes. Toks pripažinimas atskirame Lietuvių gestų kalbos įstatyme taptų suderinamas su tarptautine gestų kalbos pripažinimo praktika ir suteiktų lietuvių gestų kalbai kalbos statusą.</p>
REKOMENDACIJA 2	
<p>Valstybė puoselėja, plėtoja ir saugo lietuvių gestų kalbą bei skatina lietuvių gestų kalbos vartojimą.</p>	
JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)	<p>21 straipsnis Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę, galimybė gauti informaciją</p> <p><i>Valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi visų atitinkamų priemonių, skirtų užtikrinti, kad neįgalieji galėtų naudotis saviraiškos laisve ir laisve reikšti savo nuomonę, įskaitant laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas lygiai su kitais asmenimis, visomis pasirinktomis bendravimo priemonėmis, apibrėžtomis šios Konvencijos 2 straipsnyje, įskaitant:</i></p> <p><i>e) gestų kalbos pripažinimą ir vartojimo skatinimą.</i></p>
Užsienio teisinė praktika	<p>Suomijos gestų kalbos įstatymo (359/2015) 2 straipsnis, nurodo, kad šio įstatymo tikslas – <i>skatinti gestų kalbos vartotojų kalbines teises</i>. 3 straipsnis nurodo, kad valdžios institucijos savo veikloje <i>turi skatinti</i></p>

¹ Lietuvių gestų kalba nėra lietuvių kalbos forma – tai atskira kalba; pavadinime minima sąvoka “lietuvių” nurodo Lietuvoje (ir ne tik) gyvenančių tos kalbos vartotojų vartojamą gestų kalbą, skirtingą nuo kitose valstybėse vartojamų gestų kalbų.

	<p><i>gestų kalbos vartotojų galimybes vartoti savo kalbą</i> ir gauti informaciją savo kalba.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymas, 3(2) straipsnis: Airių gestų kalbos pripažinimas nurodo, kad asmenų, vartojančių airių gestų kalbą, bendruomenė <i>turi teisę vartoti, plėtoti ir išsaugoti airių gestų kalbą</i>.</p> <p>Švedijos kalbos įstatymo (2009:6009) 9 skyrius nurodo, kad viešasis sektorius turi ypatingą atsakomybę <i>apsaugoti ir skatinti švedų gestų kalba</i>. 14(2) straipsnis taip pat nurodo, kad kurtiesiems arba neprisigirdintiems asmenims ir asmenims, kurie dėl kitų priežasčių reikalauja gestų kalbos, turi būti suteikta galimybė mokytis, <i>plėtoti ir vartoti švedų gestų kalbą</i>.</p>
<p>Praktinis poveikis</p>	<p>Tiek teisei į kalbos įgijimą ir kalbos vartojimą, tiek lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų kokybiškam teikimui, taisyklingam kalbos vartojimui, plėtojimui reikia atlikti lietuvių gestų kalbos tyrimus, kuriais remiantis būtų organizuojami mokymai, rengiama mokymosi medžiaga, nustatomos kvalifikacinės kategorijos lietuvių gestų kalbos vertėjams, kalbų lygiai – norintiems išmokti šią kalbą. Gestų kalbos tyrimai turėtų apimti ir neapsiriboti šiomis veiklomis: kaupti nacionalinį lietuvių gestų kalbos tekstyną; parengti lietuvių gestų kalbos norminės gramatikos aprašą; turtinti esamą lietuvių gestų kalbos žodyną. Lygiagrečiai kartu su tyrimo veikla turėtų būti inicijuojama lietuvių gestų kalbos mokymo ir testavimo sistema pagal Bendruosius Europos kalbų metmenis (toliau – BEKM). Visoms šioms tarpusavyje neatsiejamoms veikloms būtina užtikrinti nenutrūkstamą finansavimą.</p> <p>LR švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakyme <i>Dėl pasirengimo įgyvendinti švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45 straipsnių nuostatas 2021–2024 metų veiksmų plano patvirtinimo</i> numatyta viena iš priemonių 2.5. įsteigti gestotyros centrą Vilniaus kolegijoje. Lietuvių gestų kalbos tyrimai (gestotyra) ir norminimas būtų atliekamas mokslininkų ir akademikų, kurie turi tam reikalingų kompetencijų. Įgyvendinus šią priemonę, gestotyros skyrius, šiuo metu esantis Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centre (mokyklos lygmuo), būtų priskiriamas Vilniaus kolegijos funkcijoms (universitetinis lygmuo). Švietimo, mokslo ir sporto ministerija yra numčiusi finansinius išteklius tokiam įgyvendinimui. Įgyvendinus šią priemonę ir užtikrinus kokybišką praktinį veikimą, ši įstatymo nuostata būtų išpildoma.</p> <p>Lietuvių gestų kalbos mokymas, nors ir yra siejamas su BEKM (Vilniaus kolegijos lietuvių gestų kalbos vertimo studijų programoje nurodomas siektinas kalbos išmokimas B2 lygiu), tačiau nėra sertifikuotas kalbos lygių įgijimo pažymėjimais (egzaminais), tačiau nėra parengtos tinkamos mokymo (-si) medžiagos pagal BEKM, mokantis visus kalbos lygius. Kol kas Lietuvoje, nesant koordinuotai gestų kalbos politikai, nėra aišku, kas galėtų ir privalėtų vykdyti gestų kalbos mokymo (-si) medžiagos rengimą ir vertinimą pagal BEKM. Tokia veikla duotų didelę naudą, ne tik rengiant gestų kalbos vertėjus, bet ir organizuojant kalbos mokymo kursus tėvams, viešųjų paslaugų teikėjams, siekiant užtikrinti tiesioginį</p>

	<p>paslaugų teikimą kurtiesiems jų gimtąja kalba ir kitoms visuomenės grupėms.</p> <p>Jei LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija įgyvendins planus ir gestotyros centras bus įkurtas Vilniaus kolegijoje, būtent ši aukštoji mokykla turėtų parengti mokymo ir testavimo sistemą pagal BEKM. Tai parengus, Lietuvių gestų kalbos vertimo centro Lietuvių gestų kalbos metodinis skyrius galėtų būti atsakingas už vertinimą pagal BEKM, kurios pagrindu vyktų lietuvių gestų kalbos vertėjų, mokytojų atestacija, siejama su kalbos mokėjimo lygiais. Tai pat ir kitoms lietuvių gestų kalbos besimokančioms asmenų grupėms. Tokiu atveju valstybė užtikrintų tinkamą lietuvių gestų kalbos mokymo ir vertinimo politiką. Toliau rekomendacijose siūloma įtvirtinti lietuvių gestų kalbos vartojimą</p>
<p>REKOMENDACIJA 3</p> <p>Kurtieji gestų kalbos vartotojai ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja gestų kalbą, yra pripažįstami ne tik kaip žmonės su negalia, bet ir kalbinė bei kultūrinė grupė / mažuma, turinti savo kalbą, identitetą ir kultūrą.</p>	
<p>JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)</p>	<p>30 straipsnis Dalyvavimas kultūriniame gyvenime, aktyvus poilsis, laisvalaikis ir sportas</p> <p>30(4) Neįgalieji, lygiai su kitais asmenimis, turi teisę į savo konkretaus kultūrinio ir kalbinio tapatumo pripažinimą, įskaitant gestų kalbą ir kurčiųjų kultūrą.</p> <p>24 straipsnis Švietimas <...> 24 (3)(b) Valstybės, šios Konvencijos šalys, suteikia neįgaliesiems galimybę įgyti gyvenimo ir socialinio vystymosi įgūdžių, kad sudarytų sąlygas jiems visapusiškai ir lygiai su kitais dalyvauti švietimo procese ir bendruomenės gyvenime. Šiuo tikslu valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi atitinkamų priemonių, tarp jų: <...> b) sudaryti sąlygas mokytis gestų kalbos ir skatinti kurčiųjų bendruomenės kalbinį identitetą;</p>
<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Naujosios Zelandijos gestų kalbos pripažinimo įstatyme 4(a) Kurčiųjų bendruomenė reiškia – atskira kalbinė ir kultūrinė kurčiųjų žmonių grupė, kuri Naujosios Zelandijos gestų kalbą vartoja kaip pirmąją arba pageidaujamą kalbą; ir b) kurtieji asmenys, kurie tapatinasi su a) punkte nurodyta žmonių grupe. <...> Naujosios Zelandijos gestų kalba, arba NZSL, reiškia vaizdinę ir gestų kalbą, kuri yra pirmoji arba pageidaujama kalba Naujojoje Zelandijoje atskiros kalbinės ir kultūrinės kurčiųjų grupės žmonių. Airių gestų kalbos įstatymo 1 straipsnis nurodo, kad šiame įstatyme</p>

	<p>„<i>Airių gestų kalba</i>“ <i>reiškia gestų kalbą, kurią vartoja dauguma kurčiųjų bendruomenės narių.</i> 3(2) straipsnis nurodo, kad asmenų, vartojančių airių gestų kalbą, bendruomenė <i>turi teisę vartoti, plėtoti ir išsaugoti airių gestų kalbą.</i></p>
Praktinis poveikis	<p>Sumažėtų diskriminacija kurčiųjų bei asmenų, turinčių klausos negalią, kurie vartoja lietuvių gestų kalbą, atžvilgiu. Tokie asmenys būtų matomi ne tik per neįgalumo prizmę, o valstybė patvirtintų vertybinę nuostatą, kad egzistuoja kurčiųjų bendruomenė, turinti savo kalbą – lietuvių gestų kalbą, ir savo kultūrą bei identitetą. Tai nereiškia, kad tokia bendruomenė yra atskira tauta ar tautinė mažuma. Tai reiškia, kad asmenys nėra kitos / atskiros valstybės piliečiai – tai Lietuvos piliečiai, todėl tai nėra tautinė mažuma. Kurčiųjų bendruomenės – kaip kalbinės ir kultūrinės grupės / mažumos – pripažinimas suteiktų galimybę teikti visuomenei visapuse, tinkamą informaciją apie lietuvių gestų kalbą, jos vartotojus, taip pat skatintų pozityvų požiūrį apie buvimą kurčiuoju, šių asmenų galimybes ir teigiamas patirtis.</p>
<p>REKOMENDACIJA 4</p> <p>Apibrėžiama, kad lietuvių gestų kalbos vartotojas – asmuo, kuris vartoja lietuvių gestų kalbą, tai yra suprantama kaip ne tik kurtieji ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja gestų kalbą, bet ir kiti asmenys (kurčiųjų šeimos girdintys nariai, gestų kalbos vertėjai ir kiti asmenys).</p>	
JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)	<p>Gestų kalbos vartotojai nebūtinai yra neįgalieji.</p>
Užsienio teisinė praktika	<p>Suomijoje gestų kalbos vartotojo apibrėžimas nėra susietas su auditoriniu žmogaus statusu, kurtumu. Gestų kalbos įstatymas (359/2015) 1(2): <i>Gestų kalbos vartotojas – asmuo, kurio kalba yra gestų kalba.</i></p> <p>Airių gestų kalba yra apibrėžta kaip gestų kalba, kurią vartoja <i>dauguma kurčiųjų bendruomenės narių.</i> Taip pat 3(2) straipsnis nurodo, kad <i>asmenų, vartojančių airių gestų kalbą, bendruomenė turi teisę vartoti, plėtoti ir išsaugoti airių gestų kalbą.</i></p> <p>Švedijos kalbos įstatymas, 2009:600, 14 skirsnis, 2 dalis: Kurtiesiems arba neprigirdintiesiems asmenims ir <i>asmenims, kurie dėl kitų priežasčių reikalauja gestų kalbos,</i> turi būti suteikta galimybė mokytis, plėtoti ir vartoti švedų gestų kalbą. Apibrėžimas pasako, kad gestų kalbą gali vartoti žmonės, kurie dėl kitų priežasčių (ne tik dėl kurtumo) nori / turi vartoti gestų kalbą.</p>
Praktinis poveikis	<p>Gestų kalbos vartotojai teisiškai ir praktiškai suprantami tik kaip kurtieji. Lietuvos teisės aktai, daugiausiai švietimo sektoriuje, suteikia galimybes mokytis ir išmokti gestų kalbos, taip pat sektoriniuose teisės aktuose kalbama apie kurčiųjų teisę turėti lietuvių gestų kalbos vertėją, tačiau reikia pažymėti, kad sąvoka „gestų kalbos vartotojai“ turi būti suprantama plačiąja prasme ir apimti ne tik pačius kurčiuosius, bet ir jų aplinkoje esančius asmenis. Gestų kalbą vartoja girdintys gestų kalbos vertėjai,</p>

	kurčiųjų tėvų girdintys vaikai, girdintys tėvai ir giminės, auginantys kurčius vaikus, kochlearinių implantų naudotojai, surdopedagogai, kiti asmenys, teikiantys paslaugas kurčiųjų bendruomenės nariams, kurie kasdienėje veikloje vartoja ir lietuvių gestų kalbą, arba tiesiog asmenys, susiduriantys su kurčiaisiais įvairiose situacijoje, taip pat kurčiųjų kolegos darbe ar švietimo įstaigose, kurčiųjų girdintys draugai jų socialiniame rate ir panašiai. Deja, šiandien Lietuvoje nėra nei vieno teisės akto, kuris apibrėžtų lietuvių gestų kalbos vartotojus, o kitose šalyse nėra nurodoma, kad gestų kalbos vartojimas turi būti siejamas su kurtumu.
--	---

LIETUVIŲ GESTŲ KALBOS VARTOTOJŲ KALBINĖS IR KITOS TEISĖS

- teisė įgyti lietuvių gestų kalbą;
- teisė į švietimą lietuvių gestų kalba ir teisė mokytis lietuvių gestų kalbos (ankstyvajame, ikimokykliniame, pradiniame, pagrindiniame, viduriniame, aukštajame, profesiniame, suaugusiųjų švietime);
- teisė į prieinamumą per nemokamas ir nelimituojamas lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, jeigu vertimo paslaugos nėra suteikiamos pagal kitą įstatymą. Vertimo paslaugos yra atliekamos kompetentingų ir atestuotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.

REKOMENDACIJA 5

Užtikrinama prigimtinė kurčiųjų ir klausos negalią turinčių žmonių, kuriems lietuvių gestų kalbą yra gimtoji kalba, teisė įgyti šią kalbą kuo anksčiau šeimoje (kalbos įsisavinimo laikotarpiu – kūdikystėje ir vaikystėje) ir **kitose aplinkose** (pradedant ankstyvojo ugdymo įstaigomis). Pasirinkimas dėl klausos aparatų / kochlearinių implantų ir sprendimai dėl lietuvių gestų kalbos įgijimo – viena kitą papildančios, o ne viena kitą paneigiančios galimybės.

Užtikrinama teisė į abiejų kalbų (lietuvių gestų ir lietuvių) lygiavertį išmokimą, mokėjimą ir vartojimą – dvikalbystę.

Užtikrinamas kurčiųjų ir klausos negalią turinčių vaikų tėvams, broliams ir seserims bei seneliams ir kitiems asmenims, kurie yra vaiko globėjai, lietuvių gestų kalbos mokymasis (kursai) bei visapusiška informacija ir konsultacijos (apie lietuvių gestų kalbą, lietuvių gestų kalbos kursus ir kitas galimybes).

JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)	<p>Nors Konvencija aiškiai nenurodo, teisės įgyti gestų kalbą, <i>prieš</i> pradedant ugdymą, ankstyvajame vystymosi laikotarpyje, stebint Komiteto praktiką, yra aišku, kad Konvencija pritaria ankstyvajam gestų kalbos įgijimui. Vertinant Konvencijos įgyvendinimą Jungtinėje Karalystėje, Komitetas pabrėžė susirūpinimą dėl nepakankamos paramos kurčiųjų vaikų šeimoms mokytis gestų kalbos. Jungtinės Karalystės Vyriausybės buvo paprašyta rezervuoti išteklių gestų kalbos mokymui kurčiųjų šeimoms. (102)</p> <p>Komiteto baigiamosiose pastabose Danijai, Vyriausybės buvo paprašyta suteikti galimybę visiems kurtiesiems vaikams mokytis gestų kalbos, nepaisant to, ar jie turi kochlearinį implantą, ar ne. (103) Tą pabrėžė ir Vaiko teisių komitetas, peržiūrėdamas Danijos Vyriausybės vykdomą</p>
--	---

	<p>politiką. (104)</p> <p>Taip pat svarbu paminėti, kad Bendrojoje pastaboje Nr. 9 (<i>angl. General Comment</i>) dėl vaikų su negalia teisių JTO Vaiko teisių komitetas rekomendavo kurčiųjų vaikų šeimoms organizuoti gestų kalbos mokymus. (95)</p> <p>Nuoroda: WFD pozicija</p>
<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Geras pavyzdys, kaip tokią teisę reglamentuoti, stebimas Islandijoje, įstatyme dėl islandų kalbos ir islandų gestų kalbos statuso, priimtame 2011 m. birželio 7 d. – Nr.61, įsigaliojusiam 2011 m. birželio 15 d. Pakeistas įstatymu Nr. 126/2011 (įsigaliojo 2011 m. rugsėjo 30 d.). 3 straipsnis. Islandų gestų kalba. Islandų gestų kalba yra pirmoji kalba tų, kurie nuo jos priklauso, norėdami išreikšti save ir bendrauti su kitais. Tai taip pat pirmoji jų vaikų kalba. Valdžios institucijos privalo ją puoselėti ir remti. <i>Kiekvienas, kuriam reikia gestų kalbos, turi galimybę išmokti ir vartoti islandų gestų kalbą kalbos įsisavinimo pradžioje arba nuo tada, kai diagnozuojamas kurtumas, klausos sutrikimas ar kurčneregystė. Tokią pat teisę turi ir artimiausi tokių asmenų šeimos nariai.</i></p> <p>Analizuotose šalyse yra įgyvendinamos priemonės, kurios padeda kalbos įgijimą įgyvendinti praktikoje. Visose analizuotose šalyse kurčiųjų vaikų tėvai, broliai, seserys ir kiti artimieji turi galimybę mokytis gestų kalbos. Dėl situacijos Suomijoje žiūrėti 20-21 analizės psl.; dėl situacijos Airijoje – 30 psl., Švedijoje – 35 (paskutinė pastraipa) –36 psl.</p> <p>Svarbu paminėti, kad tik Airijoje pačiame gestų kalbos įstatyme yra numatoma, kad bus steigiama schema, kuri užtikrins gestų kalbų pamokas kurčiųjų vaikų girdintiems šeimos nariams (žr. 5 straipsnį).</p>
<p>Praktinis poveikis</p>	<p>Tokios teisės įtvirtinimas yra reikalingas, siekiant, kad būtų užtikrintos kurčiųjų ir asmenų, turinčių klausos negalią, lygios galimybės dalyvauti visose gyvenimo srityse. Patvirtinus šią nuostatą, valstybė įtvirtintų Lietuvių gestų kalbos pripažinimo įstatyme, kad lietuvių gestų kalba – gimtoji kurčiųjų (asmenų, turinčių klausos negalią, kurie vartoja lietuvių gestų kalbą) kalba ir kiekvienas kurčias asmuo, ypač vaikai, turi teisę įgyti kalbą kuo anksčiau, nes vėlyvas gestų kalbos įgijimas yra ypač žalingas vaiko vystymuisi. Įstatymas įtvirtintų vertybinę nuostatą, kad kaip ir kiekvienas girdintis vaikas turi galimybę įgyti lietuvių kalbą (šeimoje, ankstyvajame ugdyme ir kitose aplinkose) – taip kurčias (turintis klausos negalią) vaikas turi galimybę įgyti lietuvių gestų kalbą (užtikrinant šeimos narių, kurie nemoka lietuvių gestų kalbos, galimybę išmokti lietuvių gestų kalbą), užtikrinant ankstyvojo ugdymo aplinkos lietuvių gestų kalba egzistavimą, kuriant kitas erdves, kuriose bendraujama lietuvių gestų kalba, steigiant lietuvių gestų kalbos klases, kursus ir kita.</p> <p>Ankstyvas kalbos įgijimas (praktiškai nuo pat gimimo) yra kiekvieno asmens prigimtinė teisė. Tėvai taip pat turi turėti galimybę išmokti gestų kalbą tam, kad sukurtų kalbinę aplinką savo atžalai. Turėtų atsirasti nuolatiniai kursai kurčių vaikų tėvams. Su tuo yra glaudžiai susijęs</p>

tinkamos informacijos apie gestų kalbą, jos vartotojus, jų galimybes pateikimas tuo metu, kai tėvai turi priimti sprendimus, susijusius su jų vaikų ateitimi (kochlearinė implantacija neturėtų būti kliūtis ar šio medicininio sprendimo pasekmė nesimokyti gestų kalbos). Pasirinkimai dėl klausos aparatų, tolesnės klausos reabilitacijos ir gestų kalbos neturėtų neigti ar prieštarauti vieni kitiems. Lietuvių gestų kalbos vertimo centre veikiantis Lietuvių gestų kalbos metodinis skyrius, kurio viena iš funkcijų – lietuvių gestų kalbos kursų organizavimas, galėtų prioritetine tvarka organizuoti kursus vaikams, kurie neturi galimybių natūraliai įgyti lietuvių gestų kalbos ir tėvams, kuriems gimė kurčias vaikas (vaikas, turintis klausos negalią). Tačiau tam reiktų skirti papildomai lėšų, plėsti lietuvių gestų kalbos lektorių etatus Lietuvos savivaldybėse, kad paslauga būtų prieinama kuo arčiau šeimos. LR Sveikatos apsaugos ministerijai siūloma įsteigti kurčiųjų vaikų (vaikų, turinčių klausos negalią) tėvų, kuriems gimė kurčias vaikas, konsultacinę-paramos teikimo mobilią komandą. Mobilią komandą turėtų sudaryti: medikas, atvejo vadybininkas, psichologas, Lietuvos kurčiųjų draugijos atstovas, Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, ir bendrijos “Pagava” atstovai. Šeimai turėtų būti suteikta visapusiška informacija, kad tėvai galėtų priimti sprendimus dėl tinkamų sąlygų sudarymo. Tai leistų tėvams, kurie susilaukia klausos negalią turinčių vaikų, visapusiškai įvertinti informaciją ir priimti sprendimus, susijusius su jų vaikų ateitimi. Tuo pačiu ir valstybė prisiimtų įsipareigojimus puoselėti kurčiųjų bendruomenės kultūrą.

Šeimų, kuriose gimsta kurčias vaikas (vaikas, turintis klausos negalią), nariams privalo būti užtikrinama teisė ir priemonės įgyti lietuvių gestų kalbą ir jos mokytis. Mokymasis užtikrinamas nepriklausomai nuo to, ar vaikas mokosi bendrojo lavinimo mokykloje, ar specialiojoje ugdymo įstaigoje (kurčiųjų ugdymo centre).

Jei šeimoje lietuvių gestų kalba vartojama kaip gimtoji kalba, vaikui turi būti sudarytos galimybės dalyvauti veiklose, darželiuose ir kitose aplinkose, kuriose vartojama lietuvių gestų kalba, kur vaikas kalbą įgija natūraliai.

Valstybė užtikrina teisę įgyti lietuvių gestų kalbą. Priemonės kalbai įgyti yra: lietuvių gestų kalbos kursai, lietuvių gestų kalbos pamokos, bilingvinis / dvikalbis ugdymas ir kitos, su tuo susijusios tolimesnės pasekmės (gestų kalbos mokytojų rengimas, formalus ugdymo programos, skaitmeninis mokymosi turinys bei kitos priemonės). Vartojimas yra susijęs su samprata, kad nėra draudimo vartoti lietuvių gestų kalbą tiek šeimoje, tiek ugdymo įstaigoje, tiek kitose aplinkose.

Praktikoje įgyti lietuvių gestų kalbą, kaip nerekomenduojamas veiksnys veikia LR Sveikatos apsaugos ministerijos aplinkoje (daugiau kaip draudimas). Neretai medikai nerekomenduoja tėvams, kad jų vaikas mokytųsi lietuvių gestų kalbos, todėl tai neskatina kalbos vartojimo ir pažeidžia prigimtines teises. Jei tėvai pasirenka kochlearinę implantaciją ar klausos aparatus, tai yra tėvų sprendimas, kurį reikia gerbti, nes tėvai atsakingi už vaiką, tačiau būtina skatinti supratimą, kad lietuvių gestų kalba yra papildanti galimybė vaikui bei garantuojanti jo prigimtinę teisę.

REKOMENDACIJA 6

Ugdant (ikimokykliniame, pradiniam, pagrindiniame ir viduriniame švietime) kurčiuosius ir klausos negalią turinčius vaikus, kurie vartoja gestų kalbą, užtikrinama **prigimtinė teisė į kalbą, įgyti ir mokytis lietuvių gestų kalbos, ją vartoti švietime, gauti švietimo paslaugas lietuvių gestų kalba.**

Švietimas vykdomas lietuvių gestų kalba ir aplinkoje, kuri geriausiai skatina akademinį ir socialinį vystymąsi. Ugdymas užtikrinamas bilingviniu (dvikalbiu) ugdymo metodu, kuris garantuoja, kad:

1. **Pedagogai privalo mokėti lietuvių gestų kalbą;**
2. **Yra užtikrinama aplinka, kurioje vartojama lietuvių gestų kalba (ne tik pamokų metu), bei puoselėjama kurčiųjų kultūra. Tai leidžia apsaugoti kultūrinį ir kalbinį kurčiųjų vaikų tapatumą.**

Ugdant (aukštosiose, profesinėse mokyklose ir suaugusiųjų švietime) kurčiuosius ir klausos negalią turinčius jaunuolius ir suaugusius, kurie vartoja gestų kalbą, jiems **užtikrinamas studijų prieinamumas per lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, kurios teikiamos kvalifikuotų (atestuotų) vertėjų.**

JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)

24 straipsnis

Švietimas

<...>

24 (3)(b) Valstybės, šios Konvencijos šalys, suteikia neįgaliesiems galimybę įgyti gyvenimo ir socialinio vystymosi įgūdžių, kad sudarytų sąlygas jiems visapusiškai ir lygiai su kitais dalyvauti švietimo procese ir bendruomenės gyvenime. Šiuo tikslu valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi atitinkamų priemonių, tarp jų:

<...>

b) *sudaryti sąlygas mokytis gestų kalbos ir skatinti kurčiųjų bendruomenės kalbinį identitetą;*

<...>

24(4) Siekdamas padėti užtikrinti šios teisės įgyvendinimą, valstybės, šios Konvencijos šalys, *imasi atitinkamų priemonių, kad įdarbintų mokytojus, įskaitant neįgalius mokytojus, mokančius gestų kalbą ir (arba) Brailio abėcėlę, ir apmokytų visuose švietimo lygmenyse dirbančius specialistus ir personalą. Toks mokymas turi apimti informavimą apie neįgalumą ir atitinkamų patobulintų ir alternatyvių bendravimo būdų, priemonių ir formų, švietimo metodikos ir medžiagos naudojimą, siekiant suteikti paramą neįgaliesiems.*

<...>

30 straipsnis

Dalyvavimas kultūriniame gyvenime, aktyvus poilsis, laisvalaikis ir sportas

30(4) Neįgalieji, lygiai su kitais asmenimis, *turi teisę į savo konkrečius kultūrinio ir kalbinio tapatumo pripažinimą, įskaitant gestų kalbą ir kurčiųjų kultūrą.*

<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Nagrinėtose šalyse su švietimu susijusios teisės yra reglamentuojamos sektoriniuose skirtinguose švietimo įstatymuose.</p> <p>Suomijoje: Pagrindinio ugdymo įstatymas 690/2020, Vyriausybės nutarimas dėl Pagrindinio ugdymo įstatyme nurodytų nacionalinio mokymo tikslų įgyvendinimo ir pagrindinio ugdymo valandų paskirstymo 422/2012, Bendrųjų vidurinių mokyklų įstatymas 629/1998, Profesinio mokymo įstatymas 531/2017, teisė į vertimą, skirtą darbui, studijoms, verslui, socialiniam dalyvavimui, pomėgiams ar poilsiui yra reglamentuojama Įstatyme dėl vertimo paslaugos žmonėms su negalia 133/2010.</p> <p>Airijoje Švietimo įstatymas (1998), pagalbinių paslaugų straipsnis.</p> <p>Švedijoje Mokyklų įstatymas (Skollag, 2010: 800), Dekretas dėl specialiųjų mokyklų (1995: 401), Dekretas dėl pradinių mokyklų (1994: 1194), Dekretas dėl vidurinių mokyklų (1992: 394), Dekretas dėl universitetų (1993:100), Dekretas dėl suaugusiųjų švietimo (2002: 1012), Potvarkis (1997: 1158) dėl valstybės subsidijų tam tikrų tėvų mokymui gestų kalbos.</p>
<p>Praktinis poveikis</p>	<p>Siūloma nuostata gali būti įtraukta į Lietuvių gestų kalbos įstatymą, nes Lietuvoje yra patvirtintas 2007 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl dvikalbio kurčiųjų ugdymo sampratos patvirtinimo“ Nr. ISAK-65, Vilnius, todėl dvikalbis / bilingvinis ugdymas jau nuo 2007 metų turi veikti praktikoje. Visose ugdymo pakopose turėtų atsirasti gestų kalbos pamokos – dalykas dėstomas kaip gimtoji kalba (kurtiesiems gestų kalbos vartotojams). Jas turėtų vesti profesionalūs gestų kalbos mokytojai, jiems numatyta pedagoginė-metodologinė pagalba (kvalifikacijos kėlimo kursai). Šios pamokos turėtų būti vedamos pagal formalias ugdymo programas, kurioms įgyvendinti turėtų būti rengiama atitinkama mokymo medžiaga (skaitmeninis mokymosi turinys) bei skirta infrastruktūra (mokymosi interneto svetainė, kompiuterinė įranga ir pan.). Kai kurie dalykai Lietuvoje formaliai veikia, bet ne visa apimtimi. Lietuvių gestų kalbos mokytojų ir mokytojų, kurie veda pamokas kurtiesiems vaikams (vaikams, turintiems klausos negalia), lietuvių gestų kalbos vartotojams lietuvių gestų kalbos mokėjimo lygis turi būti vertinamas pagal Bendruosius Europos kalbų metmenis. Aukštosios mokyklose nerengia pedagogų, mokančių lietuvių gestų kalbą, todėl LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turėtų inicijuoti veiksmus esamai situacijai keisti. Šiuo metu specialiosiose ugdymo įstaigose (kurčiųjų ugdymo įstaigose) mokytojams metodinę pagalbą lietuvių gestų kalbos klausimais teikia lietuvių gestų kalbos metodininkai, tačiau nėra jokio teisinio reglamentavimo, kad pedagogas, vedantis pamokas kurčiam vaikui ar lietuvių gestų kalbos vartotojui, privalo mokėti lietuvių gestų kalbą. Todėl įtvirtinta nuostata įpareigos mokyti lietuvių gestų kalbos ir užtikrins vaiko teises bei lietuvių gestų kalbos vartojimą. Lietuvių gestų kalba galėtų būti įtraukta ir į bendrojo lavinimo ugdymo įstaigas, kaip pasirinktinai dalykas (kaip renkasi vaikai užsienio kalbą) mokyti girdintiesiems mokiniams, ypač jei bus įgyvendinama įtraukiojo ugdymo koncepcija. LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turi numatyti</p>

	<p>finansavimą ir lietuvių gestų kalbos pedagogų rengimą.</p> <p>Aukštasis mokslas turi užtikrinti lietuvių gestų kalbos vartotojams teisę į mokslo prieinamumą lietuvių gestų kalba. Turi sudaryti sąlygas jiems gauti pilnavertes gestų kalbos vertimo paslaugas (ar kitais, studento pageidavimu, alternatyviais būdais) visame studijų procese, įskaitant praktikas, stažuotes, neformalius užsiėmimus, t. y. garantuoti visavertę informacijos prieinamumą ir komunikaciją. Taip pat numatyti ir konspektuotojo privalomas paslaugas. Visavertiškai užtikrintas studijų procesas su gestų kalbos vertimo paslaugomis leistų kurtiesiems asmenims sklandžiau įsilieti į studijas, įgyti aukštąjį išsilavinimą ir užtikrinti jų vienodas galimybes įsidarbinti. Šiuo metu visi studentai, turintys klausos negalią, negauna pilnavertės prieigos prie aukštojo mokslo dėl gestų kalbos vertėjų paslaugų trūkumo. Būtina rasti principus, kaip šios paslaugos galėtų būti užtikrinamos. Bet koku atveju turi rasti daugiau vertimo paslaugų teikėjų, o su tuo susijęs ir didesnis finansavimas. Dalį lėšų būtų galima skirti iš Studijų fondo, taip sumažinant aukštojo mokslo teikėjo finansinę naštą, arba valstybė turi skirti didesnę finansavimą Lietuvių gestų kalbos vertimo centrui – etatų steigimui.</p>
<p>REKOMENDACIJA 7</p> <p>Lietuvių gestų kalbos vartotojams užtikrinama teisė į nemokamas ir nelimituojamas lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas visose gyvenimo srityse. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.</p>	
<p>JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)</p>	<p>9(1) straipsnis Prieinamumas</p> <p>Valstybės, šios Konvencijos šalys, siekdamos, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis, fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, taikomos:</p> <p><...></p> <p>e) suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad sudarytų sąlygas patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus;</p> <p>21 straipsnis Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę, galimybė gauti informaciją</p> <p>Valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi visų atitinkamų priemonių, skirtų užtikrinti, kad neįgalieji galėtų naudotis saviraiškos laisve ir laisve reikšti savo nuomonę, įskaitant laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją</p>

	<p>ir idėjas lygiai su kitais asmenimis, visomis pasirinktomis bendravimo priemonėmis, apibrėžtomis šios Konvencijos 2 straipsnyje, įskaitant:</p> <p>b) gestų kalbos, Brailio rašto, patobulintų ir alternatyvių bendravimo būdų, taip pat visų kitų neįgaliųjų pasirinktų prieinamų bendravimo priemonių, būdų ir formų <i>pripažinimą ir sąlygų juos naudoti oficialiuose santykiuose sudarymą</i>.</p>
<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Suomijos gestų kalbos įstatymas (359/2015):</p> <p>4 skyrius Gestų kalbos vartotojų kalbinės teisės</p> <p>(1) Nuostatos dėl gestų kalbos vartotojo teisės būti mokomam savo kalbos ir gestų kalbos pamokų yra Pagrindinio ugdymo įstatyme (628/1998), Aukštųjų vidurinių mokyklų įstatyme (629/1998), Profesinio mokymo įstatyme (630/1998) ir kituose galiojančiuose švietimo įstatymuose. Yra atskiros nuostatos švietimo, mokslinių tyrimų ir kalbos tobulinimo srityse.</p> <p>(2) Nuostatos dėl teisės vartoti gestų kalbą ir dėl vertimo žodžiu bei raštu institucijų organizuojamos paslaugos yra Administracinių bylų teisenos įstatyme (434/2003), Administracinio teismo proceso įstatyme (586/1996), Nusikaltimų tyrimo įstatyme (805/2011), Baudžiamojo proceso įstatyme (689/1997), Įstatyme dėl asmens statuso ir teisių. Socialinės rūpybos klientai (812/2000), Pacientų statuso ir teisių įstatymas (785/1992), Vykdyto kodeksas (705/2007), Įkalinimo įstatymas (767/2005), Ikiteisminio sulaikymo įstatymas (768/2005), Įstatymas dėl elgesio su policijos sulaikytais asmenimis (841/2006) ir kitur skirtingų administracinių šakų įstatymuose.</p> <p>(3) Neįgaliųjų vertimo žodžiu paslaugų įstatymo nuostatos (133/2010), taikomos dėl vertimo žodžiu paslaugų gestų kalbos naudotojui organizavimo, jeigu jam nesuteikiamos pakankamos ir tinkamos vertimo žodžiu paslaugos, – pagal kitą aktą.</p>
<p>Praktinis poveikis</p>	<p>Nors šiuo metu lietuvių gestų kalbos vertėjai rengiami aukštojoje mokykloje (tai valstybei nesudarys papildomų finansinių kaštų), bet patvirtinus šią nuostatą, valstybė garantuoja, kad lietuvių gestų kalbos vertėjai visada bus rengiami aukštosios mokyklos lygmenyje. Tokia nuostata svarbi, kad pasikeitus politinėms aplinkybėms, aukštosios mokyklos politikai ar kitiems veiksniams, nesikeistų šiuo metu vykdoma ypatingai svarbi lietuvių gestų kalbos vartotojams priemonė. Tačiau LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, kartu su nacionalinėmis kurčiųjų asociacijomis, reiktų imtis lyderystės dėl lietuvių gestų kalbos vertėjų rengimo magistro laipsniu, nes vis daugiau kurčiųjų (asmenų, turinčių klausos negalią), lietuvių gestų kalbos vartotojų įgyja magistro laipsnį. Būtina siekti, kad lietuvių gestų kalbos vertėjai atitiktų kompetencijas, kvalifikaciją, atsižvelgiant į šių dienų tendencijas.</p>

VIEŠOJO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMAI

REKOMENDACIJA 8

Viešasis sektorius, visos viešojo sektoriaus institucijos turi pareigą užtikrinti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas.

Užtikrinama galimybė vartoti lietuvių gestų kalbą, o lietuvių gestų kalbos vartotojams užtikrinama teisė naudotis viešosiomis paslaugomis lietuvių gestų kalba ir gauti informaciją savo kalba. Informacija gali būti teikiama tiesiogiai lietuvių gestų kalba arba per lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas.

Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos – nemokamos, išlaidos padengiamos iš LR valstybės biudžeto lėšų. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų gestų kalbos vertėjų.

JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)

9(1) straipsnis Prieinamumas

Valstybės, šios Konvencijos šalys, siekdamos, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, taikomos:

<..>

e) suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbinių ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus *ir profesionalius gestų kalbos vertėjus*, kad sudaryti sąlygas patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus;

21 straipsnis

Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę, galimybė gauti informaciją

Valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi visų atitinkamų priemonių, skirtų užtikrinti, kad neįgalieji galėtų naudotis saviraiškos laisve ir laisve reikšti savo nuomonę, įskaitant laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas lygiai su kitais asmenimis, visomis pasirinktomis bendravimo priemonėmis, apibrėžtomis šios Konvencijos 2 straipsnyje, įskaitant:

b) *gestų kalbos*, Brailio rašto, patobulintų ir alternatyvių bendravimo būdų, taip pat visų kitų neįgaliųjų pasirinktų prieinamų bendravimo priemonių, būdų ir formų *pripažinimą ir sąlygų juos naudoti oficialiuose santykiuose sudarymą*;

<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Suomijos gestų kalbos įstatymas (359/2015):</p> <p>Įstatymo 3 skyrius: (1) Valdžios institucijos savo veikloje turi skatinti gestų kalbos vartotojų galimybes vartoti savo kalbą ir <i>gauti informaciją savo kalba</i>. (2) Šiame įstatyme <i>valdžios institucijos reiškia teismus ir kitas valdžios institucijas, savivaldybių institucijas, nepriklausomas viešosios teisės institucijas ir Parlamento įstaigas</i>. (3) Institucijoms nustatytos nuostatos taikomos ir kitoms įstaigoms, vykdančioms viešąsias administracines pareigas.</p> <p>4(2) skyrius nurodo, kad <i>nuostatos dėl teisės vartoti gestų kalbą ir dėl vertimo žodžiu bei raštu institucijų organizuojamos paslaugos yra nustatytos Administracinių bylų teisenos įstatyme (434/2003), Administracinio teismo proceso įstatyme (586/1996), Nusikaltimų tyrimo įstatyme (805/2011), Baudžiamojo proceso įstatyme (689/1997), Pacientų įstatyme (785/1992), Vykdomo kodekse (705/2007), Įkalinimo įstatyme (767/2005), Ikiteisminio sulaikymo įstatyme (768/2005), Įstatyme dėl elgesio su policijos sulaikytais asmenimis (841/2006) ir kituose skirtingų administracinių šakų įstatymuose</i>.</p> <p>(3) Neįgaliųjų vertimo žodžiu paslaugų įstatymo nuostatos (133/2010) taikomos dėl <i>vertimo žodžiu paslaugų gestų kalbos vartotojui organizavimo, jeigu jam nesuteikiamos pakankamos ir tinkamos vertimo žodžiu paslaugos pagal kitą aktą</i>.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymo 6(1) straipsnis nurodo, kad <i>viešoji įstaiga turi imtis visų pagrįstų priemonių, kad užtikrintų, jog vertimas į airių gestų kalbą būtų suteiktas asmeniui, kuris moka tą kalbą ir negirdi, arba nesupranta anglų arba airių kalbų, kai tas asmuo siekia pasinaudoti įstatyme numatytomis teisėmis arba paslaugomis</i>.</p> <p>(2) <i>Suinteresuotam asmeniui vertimo žodžiu paslaugos nekainuoja</i>. Daugiau informacijos apie 6 straipsnį yra analizės 28-29 psl.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymo 7 straipsnis nurodo, <i>kad teismas arba viešoji įstaiga, vykdydama savo įsipareigojimus pagal ISL pripažinimo įstatymą, privalo naudotis tik tokio vertėjo paslaugomis, kurio kompetencija buvo patikrinta ir kuris buvo akredituotas pagal akreditavimo schemą</i>, finansuojamą užimtumo reikalų ir socialinės apsaugos ministro.</p>
<p>Praktinis poveikis</p>	<p>Visos viešosios institucijos, kurių paslaugomis naudojasi kurtieji (asmenys, turintys klausos negalią), lietuvių gestų kalbos vartotojai, turi užtikrinti tokių paslaugų teikimą lietuvių gestų kalba. Siūloma nustatyti reglamentavimą, remiantis šiuo metu galiojančiu reglamentavimu asmens sveikatos priežiūros įstaigoms. Tai galėtų būti šio įstatymo poįstatyminis teisės aktas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • viešosios institucijos užtikrina lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų prieinamumą; • užsako lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas elektroniniu paštu ar telefonu; • arba nuotolinio ryšio priemonėmis – vaizdo ir garso ryšių priemonėmis (įskaitant programinę įrangą, bendravimo platformas

	<p>ir kt.) ir (ar) kitomis elektroninių ryšių technologijomis, kurios gali būti naudojamos, teikiant lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, kai paslaugos teikėjas ir paslaugos gavėjas yra skirtingose vietose tuo pačiu laiku;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sudaro sąlygas kurčiamam (asmeniui, turinčiam klausos negalią), lietuvių gestų kalbos vartotojui pasikviesti lietuvių gestų kalbos vertėją, jei jis pats išreiškia tokį norą (užtikrinant galimybę pasirinkti lietuvių gestų kalbos vertėją); • viešosios institucijos turi patvirtinti ir viešai skelbti dokumentą, kuris nustato informacijos apie teisę gauti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas ir šių paslaugų organizavimo bei užtikrinimo tvarką, kurioje būtų numatytos kliento teisės ir pareigos bei aprašyti nuoseklūs lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos organizavimo ir teikimo veiksmai. <p>Siekiant užtikrinti gestų kalbos vartotojų teisę gauti vertimo paslaugas, turi būti nuolat peržiūrimas finansavimas tokioms paslaugoms organizuoti ir teikti. Palyginus Suomijos ir Lietuvos situaciją, esant panašiam gestų kalbos vartotojų skaičiui, vertėjų skaičius skiriasi 8 kartus. Priėmus įstatymą, atsiras didžiulis vertimo paslaugų poreikis, kurį užtikrinti esamais žmogiškaisiais ištekliais bus sudėtinga, o tai reiškia, kad siekiant reglamentuoti gestų kalbos vartotojų teises, netiesiogiai numatomas jų pažeidimas. Šios situacijos neišspręs privatus sektorius, nes kiekvienais metais gestų kalbos vertimo studijas baigia vidutiniškai 6–8 gestų kalbos vertėjai ir staiga rinkoje šių paslaugų teikėjų nepadaugės. Todėl būtina, lygiagrečiai su įstatymo rengimo veikla, didinti vertėjų rengimo apimtį bei numatyti planą dėl lietuvių gestų kalbos vertėjų etatų skaičiaus didinimo ir jų atlyginimo kėlimo. Nors šiuo metu siūloma įstatymo nuostata užtikrinama, tačiau dėl žmogiškųjų išteklių (lietuvių gestų kalbos vertėjų) plėtros nebuvimo teisė gauti vertimo paslaugą nėra pilnai įgyvendinama. Finansinių kaštų apskaičiuoti neįmanoma, nes tai priklauso nuo valstybės, kiek yra finansinių galimybių kiekvienais metais skirti šios nuostatos įgyvendinimui, todėl turi būti nuoseklus finansinis planas.</p>
TEISMINIŲ INSTITUCIJŲ ĮSIPAREIGOJIMAI	
<p>REKOMENDACIJA 9</p> <p>Lietuvių kalbos vartotojas turi teisę vartoti lietuvių gestų kalbą visose teisminėse ir ikiteisminėse institucijose bei visuose teisiniuose procesuose.</p> <p>Visos teisminės institucijos privalo užtikrinti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugą. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.</p>	
<p>JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)</p>	<p>9(1) straipsnis Prieinamumas Valstybės, šios Konvencijos šalys, siekdamos, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse,</p>

	<p>imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, be kita ko, taikomos:</p> <p><..></p> <p>e) suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbinių ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus <i>ir profesionalius gestų kalbos vertėjus</i>, kad sudarytų sąlygas patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus;</p> <p>21 straipsnis Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę, galimybė gauti informaciją</p> <p>Valstybės, šios Konvencijos šalys, imasi visų atitinkamų priemonių, skirtų užtikrinti, kad neįgalieji galėtų naudotis saviraiškos laisve ir laisve reikšti savo nuomonę, įskaitant laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas lygiai su kitais asmenimis, visomis pasirinktomis bendravimo priemonėmis, apibrėžtomis šios Konvencijos 2 straipsnyje, įskaitant:</p> <p>b) <i>gestų kalbos</i>, Brailio rašto, patobulintų ir alternatyvių bendravimo būdų, taip pat visų kitų neįgaliųjų pasirinktų prieinamų bendravimo priemonių, būdų ir formų <i>pripažinimą ir sąlygų juos naudoti oficialiuose santykiuose sudarymą</i>.</p>
<p>Užsienio teisinė praktika</p>	<p>Suomijos gestų kalbos įstatymas (359/2015):</p> <p>Įstatymo 3 skyrius: (1) Valdžios institucijos savo veikloje turi skatinti gestų kalbos vartotojų galimybes vartoti savo kalbą ir <i>gauti informaciją savo kalba</i>. (2) Šiame įstatyme <i>valdžios institucijos reiškia teismus ir kitas valdžios institucijas, savivaldybių institucijas, nepriklausomas viešosios teisės institucijas ir Parlamento įstaigas</i>. (3) <i>Institucijoms nustatytos nuostatos taikomos ir kitoms įstaigoms, vykdančioms viešąsias administracines pareigas</i>.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymas: Airių gestų kalbos vartojimas teisiniuose procesuose</p> <p>4(1) straipsnis nurodo, kad asmuo <i>gali vartoti airių gestų kalbą bet kuriame teisme arba bet kuriame teismo procese</i>.</p> <p>(2) <i>Kiekvienas teismas bet kuriame jame vykstančiame procese turi pareigą padaryti viską, kas pagrįsta, kad būtų išklaudytas bet kuris asmuo, mokantis airių gestų kalbą ir negirdintis arba nesuprantantis anglų ar airių kalbų, dalyvaujantis ar duodantis parodymus prieš jį ta kalba, jei tai jo ar jos pasirinkimas, ir kad būdamas taip išgirstas asmuo nepatirtų jokios nepalankios padėties</i>.</p> <p>(3) Siekdamas užtikrinti, kad nė vienas asmuo nebūtų atsidūręs</p>

	<p>nepalankioje padėtyje, kaip nurodyta aukščiau, teismas gali suteikti tokias priemones, kurios, jo manymu, yra tinkamos, kad būtų galima atlikti sinchroninį arba nuoseklųjį bylos vertimą į airių gestų kalbą.</p> <p>Airių gestų kalbos įstatymo 7 straipsnis nurodo, <i>kad teismas arba viešoji įstaiga, vykdydama savo įsipareigojimus pagal ISL pripažinimo įstatymą, privalo naudotis tik tokio vertėjo paslaugomis, kurio kompetencija buvo patikrinta ir kuris buvo akredituotas pagal akreditavimo schemą</i>, finansuojamą užimtumo reikalų ir socialinės apsaugos ministro.</p>
Praktinis poveikis	<p>Užtikrinama teisė gauti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas bet kurioje teisminėje ir ikiteisminėje institucijoje. Vertimo paslaugomis turi pasirūpinti / užsakyti teisminė institucija per Lietuvių gestų kalbos vertimo centrą. Lietuvių gestų kalbos vertimo centras turėtų pateikti akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų sąrašą arba užtikrinti, kad lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas teiks tik kuo aukštesnės kvalifikacinės kategorijos vertėjas. Praktikoje lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos teikiamos teismuose, tačiau tai nėra konkrečiai reglamentuota pareiga. Tai nereikalauja papildomų finansinių išteklių, tačiau būtų užtikrinta asmens teisė į teisingą procesą ir kitokį teisinį reguliavimą, nei siūlomas viešosioms institucijoms.</p>
ATSAKOMYBĖ IR KONTROLĖ	
<p>REKOMENDACIJA 10</p> <p>Šio įstatymo įgyvendinimo stebėsenai įsteigiama Lietuvių gestų kalbos taryba (toliau – Taryba).</p>	
JTO Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija)	<p>33(3) straipsnis Nacionalinis įgyvendinimas ir kontrolė</p> <p>Pilietinė visuomenė, visų pirma <i>neįgalieji ir jiems atstovaujančios organizacijos</i>, visapusiškai įtraukiami ir dalyvauja kontrolės procese.</p>
Užsienio teisinė praktika	<p>Suomijoje: (690/2020) Vyriausybės nutarimas Dėl gestų kalbos patariamiosios tarybos nurodo, kad taryba siekia skatinti bendravimą ir stebėti Gestų kalbos įstatymo įgyvendinimą ir parengti ataskaitą apie bendrą situaciją. Taryboje yra atstovaujami abiejų gestų kalbų bendruomenių nariai, įskaitant kurčneregių atstovus. Taryba stebi Gestų kalbos įstatymo įgyvendinimą ir skatina gestų kalbos vartotojų teisių įgyvendinimą. Patariamiosios tarybos uždaviniai yra aptarti analizėje 19 psl.</p> <p>Airijoje dėl tarybos, kuri stebėtų įstatymo įgyvendinimą, buvo siūlyta pirminiame įstatymo pasiūlyme, šis straipsnis nebuvo priimtas. Įstatymo įgyvendinimo stebėjimas iš dalies gali būti atliekamas SILS, kuris prižiūri Vertėjų registro ir jų akreditavimo programą (RISLI).</p> <p>Švedijoje veikia Švedijos kalbos taryba. Tarp kitų užduočių, institucija, visų pirma, privalo rinkti, saugoti, moksliskai apdoroti ir skleisti žinias ir</p>

	medžiagą apie švedų kalbą, tautinių mažumų kalbas – suomių, jidiš, meänkieli ir romani chib, švedų gestų kalbą; taip pat kaupti žinias apie kitų kalbų vartojimą ir stebėti Kalbos įstatymo (2009:600) taikymą.
Praktinis poveikis	<p>Turėtų būti įsteigta patariamojo pobūdžio Komisija ar Taryba, kuri stebėtų šio įstatymo įgyvendinimą, rengtų viešas diskusijas, ataskaitas, skatintų numatytų teisių įgyvendinimą, atliktų kontrolės ir konsultavimo funkciją. Komisijoje turėtų būti atstovai iš Kurčiųjų draugijos, gestų kalbos vartotojų grupių, kitų valstybės įstaigų. Tokiu būdu būtų sudaryta erdvė ir dialogui tarp įgyvendinančių įstatymo nuostatas valstybės įstaigų (ministerijų) bei gestų kalbos vartotojų.</p> <p>Siūlomi Tarybos uždaviniai: 1) skatinti dialogą ir bendradarbiavimą tarp gestų kalbos vartotojų ir valdžios institucijų; 2) skatinti gestų kalbos vartotojų lygybės, įtraukties ir kitų pagrindinių teisių įgyvendinimą; 3) veikti kaip ekspertinei institucijai, kuri teikia rekomendacijas, pasiūlymus bei iniciatyvas; 4) stebi ir vertina Lietuvių gestų kalbos įstatymo įgyvendinimą ir gestų kalbą vartojančių asmenų lygybę, įtrauktį ir kitas pagrindines teises.</p> <p>Siūloma Tarybos sudėtis: nacionalinių lygmeniu veikiančiųjų kurčiųjų asociacijų (NVO), LR Vyriausybės, LR Seimo, Socialinių reikalų ir darbo ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Finansų ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamento, Lietuvių gestų kalbos vertimo centro atstovai.</p> <p>Siūloma institucinė sąranga: Lietuvių gestų kalbos tarybą įsteigti prie LR Vyriausybės, nes Tarybos sudėtis ir klausimai apima įvairias ministerijas bei institucijas, todėl reikalinga lyderystė ir koordinavimas iš LR Vyriausybės, nes pagal struktūrinę prizmę yra aiškus pavaldumas ir teikiamos rekomendacijos, pasiūlymai, iniciatyvos, vertinimas, veikimas turėtų juridinę galią.</p>
REKOMENDACIJA 11	
Kas 3 metus nuo šio įstatymo priėmimo dienos turi būti parengta Lietuvių gestų kalbos įstatymo veikimo ataskaita.	
Užsienio teisinė praktika	Airių gestų kalbos įstatymo 10 straipsnis reikalauja teikti akto veikimo ataskaita: ne vėliau kaip per 3 metus nuo įstatymo priėmimo dienos, o vėliau – kas 5 metus yra pareikalaujama, kad būtų parengta įstatymo veikimo ataskaita. Žr. analizėje 28–29 psl.
Praktinis poveikis	Kas 3 metus nuo įstatymo priėmimo dienos turėtų būti parengta Lietuvių gestų kalbos įstatymo veikimo ataskaita. Ataskaitoje pagal šį skirsnį turi būti įvertinta: (1) ar būtini arba pageidautini Lietuvių gestų kalbos įstatymo taikymo srities ir turinio pakeitimai, (2) ar reikia numatyti papildomų nuostatų, susijusių su parama vaikui švietime, kurio pagrindinė kalba yra lietuvių gestų kalba (ypatingai, kai nuo 2024 metų turės būti užtikrinamas įtraukusis ugdymas), (3) ataskaitą turi parengti Neįgaliųjų reikalų departamentas prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, (4) ataskaita teikiama Lietuvių gestų kalbos tarybai ir, ataskaitą patvirtinus, ji turi būti viešai prieinama visuomenei. Turi būti

	užtikrinama, kad su kurčiųjų bendruomenės narių interesams atstovaujančiais asmenimis ar organizacijomis bus konsultuojamasi, rengiant ataskaitą.
--	---

Bendrosios rekomendacijos dėl kitų būtinų pakeitimų:

1. Analizėje pateikiama informacija, kad LR teisės aktuose randamos sąvokos “nebylys”, “kurčiojo ženklus suprantantis asmuo”, o medicinos srityje ir visuomenėje paplitusi sąvoka “kurčnebyliai”. Siūloma LR Vyriausybei išsiųsti visoms LR ministerijoms oficialų pavedimą, kad peržiūrėtų teises aktus ir išbrauktų šias sąvokas, kaip netinkamas vartoti. Arba galima prie Lietuvių gestų kalbos įstatymo Bendrųjų nuostatų išvardinti visas nevertotinas sąvokas ir už jų vartojimą, kaip netinkamą ir įžeidžiantį lietuvių gestų kalbos vartotojus, menkinantį lietuvių gestų kalbos, kaip kalbos prestižą, numatyti atsakomybę.
2. Patvirtinus Lietuvių gestų kalbos įstatymą, rekomenduojama kurti ir patvirtinti Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų įstatymą. Nuo 2022 metų Lietuvoje, vadovaujantis Neįgaliųjų reikalų departamento direktoriaus įsakymu, turėtų įsigaliooti Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų teikimo aprašas. Pats aprašas niekaip neįpareigos, pavyzdžiui, viešųjų paslaugų teikėjus užsakyti vertimo paslaugas, tad gali tekti įtraukti vertimo paslaugos sampratą, jos apimtį ir numatyti prievoles bei įpareigojimus institucijoms ir tai įtraukti į įstatymą. Todėl stebint minėto aprašo veiksmingumą ir lygiagrečiai vertinant būsimo Gestų kalbos įstatymo nuostatų praktinį įgyvendinimą, gali būti daromos reikalingos korekcijos arba kuriamas atskiras (Suomijos pavyzdys) Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų įstatymas.

Lentelė – siūlomų nuostatų formuluotės.

BENDROSIS NUOSTATOS	Lietuvių gestų kalba – oficialiai pripažįstama kaip kalba , savarankiška, visavertė, nepriklausoma Lietuvos kalba.
	Valstybė puoselėja, plėtoja ir saugo lietuvių gestų kalbą bei skatina lietuvių gestų kalbos vartojimą .
	Kurtieji gestų kalbos vartotojai ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja gestų kalbą, yra pripažįstami ne tik kaip žmonės su negalia, bet ir kalbinė bei kultūrinė grupė / mažuma , turinti savo kalbą, identitetą ir kultūrą.
	Apibrėžiama, kad lietuvių gestų kalbos vartotojas – asmuo, kuris vartoja lietuvių gestų kalbą, tai yra suprantama, kad tai ne tik kurtieji ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja gestų kalbą, bet ir kiti asmenys (kurčiųjų šeimos girdintys nariai, gestų kalbos vertėjai ir kiti asmenys).

**LIETUVIŲ GESTŲ
KALBOS
VARTOTOJŲ
KALBINĖS IR
KITOS TEISĖS**

Užtikrinama prigimtinė kurčiųjų ir klausos negalią turinčių žmonių, kuriems lietuvių gestų kalbą yra gimtoji kalba, teisė įgyti šią kalbą kuo anksčiau šeimoje (kalbos įsisavinimo laikotarpiu – kūdikystėje ir vaikystėje) ir kitose aplinkose (pradedant ankstyvojo ugdymo įstaigose). Pasirinkimas dėl klausos aparatų / kochelariinių implantų ir sprendimai dėl lietuvių gestų kalbos įgijimo – viena kitą papildančios, o ne viena kitą paneigiančios galimybės.

Užtikrinama teisė į abiejų kalbų (lietuvių gestų ir lietuvių) lygiavertį išmokimą, mokėjimą ir vartojimą – dvikalbystę.

Užtikrinamas kurčiųjų ir klausos negalią turinčių vaikų tėvams, broliams ir seserims bei seneliams ir kitiems asmenims, kurie yra vaiko globėjai, lietuvių gestų kalbos mokymasis (kursai) bei visapusiška informacija ir konsultacijos (apie lietuvių gestų kalbą, lietuvių gestų kalbos kursus ir kitas galimybes).

Ugdant (ikimokykliniame, pradiname, pagrindiniame ir viduriniame švietime) kurčiuosius ir klausos negalią turinčius vaikus, kurie vartoja gestų kalbą, užtikrinama **prigimtinė teisė į kalbą, įgyti ir mokytis lietuvių gestų kalbos, ją vartoti švietime, gauti švietimo paslaugas lietuvių gestų kalba.**

Švietimas vykdomas lietuvių gestų kalba ir aplinkoje, kuri geriausiai skatina akademinį ir socialinį vystymąsi. Ugdymas užtikrinamas bilingviniu (dvikalbiu) ugdymo metodu, kuris garantuoja, kad:

- **pedagogai privalo mokėti lietuvių gestų kalbą;**
- **yra užtikrinama aplinka, kurioje vartojama lietuvių gestų kalba (ne tik pamokų metu) bei puoselėjimą kurčiųjų kultūra. Tai leidžia apsaugoti kultūrinį ir kalbinį kurčiųjų vaikų tapatumą.**

Ugdant (aukštosiose, profesinėse mokyklose ir suaugusiųjų švietime) kurčiuosius ir klausos negalią turinčius jaunuolius ir suaugusius, kurie vartoja gestų kalbą, jiems **užtikrinamas studijų prieinamumas per lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas, kurios teikiamos kvalifikuotų (atestuotų) vertėjų.**

Lietuvių gestų kalbos vartotojams **užtikrinama teisė į nemokamas ir nelimituojamas lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas visose gyvenimo srityse. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.**

<p style="text-align: center;">VIEŠOJO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMAI</p>	<p>Viešasis sektorius, visos viešojo sektoriaus institucijos turi pareigą užtikrinti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas.</p> <p>Užtikrinama galimybė vartoti lietuvių gestų kalbą, o lietuvių gestų kalbos vartotojams užtikrinama teisė naudotis viešosiomis paslaugomis lietuvių gestų kalba ir gauti informaciją savo kalba. Informacija gali būti teikiama tiesiogiai lietuvių gestų kalba arba per lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas.</p> <p>Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos – nemokamos, išlaidos padengiamos iš LR valstybės biudžeto lėšų. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų gestų kalbos vertėjų.</p>
<p style="text-align: center;">TEISMINIŲ INSTITUCIJŲ ĮSIPAREIGOJIMAI</p>	<p>Lietuvių kalbos vartotojas turi teisę vartoti lietuvių gestų kalbą visose teisminėse ir ikiteisminėse institucijose bei visuose teisiniuose procesuose.</p> <p>Visos teisminės institucijos privalo užtikrinti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugą. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik kompetentingų ir akredituotų lietuvių gestų kalbos vertėjų.</p>
<p style="text-align: center;">ATSAKOMYBĖ IR KONTROLĖ</p>	<p>Šio įstatymo įgyvendinimo stebėsenai įsteigiama Lietuvių gestų kalbos taryba.</p> <p>Kas 3 metus nuo šio įstatymo priėmimo dienos turi būti parengta Lietuvių gestų kalbos įstatymo veikimo ataskaita.</p>

Schema – galimas praktinis įgyvendinimas.

